



עלון שבועי מבית "בני אמונים" וכל מאמיניהם

273

פרשת תזריע

תשע"ט

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

ונולד לו בן, והוא מכניסו ברצונו ובחפץ ליבו בבריתו של אברהם אבינו, אזי מתגלה לכול כי הוא רוצה ושמה אף בברית שעבר הוא עצמו בקטנותו. ובכך הוא משלים את המצווה שהחל בה בקטנותו, וממילא ראוי הוא לשכר כפול - על מילת בנו ועל מילת עצמו.

"לקוט סופר": 'ביום השמיני' עמ' קמד

חינוך - מקטנות ועד גדלות

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב ב)

בבקשות 'הרחמן' הנאמרות אחר ברכת המזון של סעודת ברית המילה מבקשים: "הרחמן הוא יברך את אבי הילד ואמו ויזכו לגדלו ולחנכו ולחכמו..." והנה לכאורה, הלא את עיקר חינוכו מקבל הילד מהוריו בקטנותו, והיה צריך אפוא להקדים: 'לחנכו' ל'לגדלו'?

פירש רבי זליג ראובן בנגיס רבה של ירושלים:

היא הנותנת; מוסיפים אנו ברכה להורי הרך הנימול, שלא יפרוק הילד מעלי את עול חינוכם לכשיגדל, אלא ימשיכו אוזניו להיות כרויות לשמוע מוסר אביו ותורת אימו גם לאחר שיגדל, ובכך יזכו הוריו 'לחנכו ולחכמו' אף לאחר 'לגדלו'.

'ביום השמיני' עמ' רלא

'הדר' העניות ניטל מישראל

"זאת תורת הילדת לזכר או לזכרה; ואם לא תמצא ידה ד' ש"ה" (יב ז-ח)

בעת עריכת שולחנו הטהור בשבת קודש פרשת תזריע, טרם פתח האדמו"ר רבי שלום מבעלז באמירת ה'קידוש' ביקש הוא לעורר רחמים על פרנסתם של ישראל ואמר: על אף שאמרו חכמים (תניגה ט ב): "אה עניותא ליהודא", הרי כבר מקרא כתוב באיכה (א ו): "וַיֵּצֵא מִפֶּתַח צִיּוֹן כָּל הַדָּרָה", ומן הראוי אפוא שיצא מהם גם ה'הדר' של העניות.

הוסיף ודרש הרבי כי אף מן האופן שבו כתבה התורה את פרשת היולדת נוכל ללמוד עד כמה הפרנסה ראויה לישראל:

חתמה התורה את פרשת קרבן היולדת העשירה במילים: "זאת תורת הילדת", אף שטרם פירטה את דיניה של יולדת שאין ידה משגת להביא קרבן צאן, לאמור: על פי ה'תורה' ראוי שלכל משפחה בישראל תהיה פרנסה בשפע, כך שבשעת שמחה תוכל להביא קרבן צאן. אך "אם" יארע ותימצא יולדת ש: "לא תמצא ידה ד' ש"ה", אזי גם היא תוכל לצאת ידי חובתה בקרבן הבא מן העוף. ומכל מקום אין דין זה חלק מ'תורת היולדת' המצויה.

'ספורי חסידים'

על המילה. בא וראה כמה ישראל מחבבין את המצוות שהם מוציאים הוצאות כדי לשמור את המצוות ולשמור בהם. אמר הקדוש ברוך הוא: אתם משמרים את המצוות ותשמחו בהן, אני מוסיף לכם שמחה" (תנחומא פ"ה).

דקדק רבי יוסף ליב סופר רבה של פאקש:

אף שכבר קבעו חכמים (קידושין א ב): "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", על השמחה שאדם שמח בעשיית המצווה מקבל הוא שכר גם בעולם הזה. לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: אם תשמחו במצוות "אני מוסיף לכם שמחה" - בעולם הזה. מטעם זה נהגו לערוך משתה ושמחה לאחר קיום מצוות ברית המילה, להראות כי בשכר שמחת המצווה זוכים לשכר אף בעולם הזה.

בכך יתבאר נוסח 'הרחמן' הנאמר בברכת המזון שלאחר סעודת ברית המילה: "הרחמן הוא יברך בעל ברית המילה אשר שש לעשות צדק בגילה, וישלם פעלו ומשכרתו כפולה..."; כיוון ש'בעל הברית' 'שש' בעשיית המצווה, לפיכך יקבל 'משכרתו כפולה' - הן בעולם הזה והן בעולם הבא.

מעניין לעניין באותו עניין, יש שהביאו הסבר נוסף לברכת 'משכרתו כפולה':

בשעת היכנסו בברית אין הרך הנימול ראוי לקבל שכר מושלם, שכן היות שעדיין אינו 'בר דעת', חסר הוא את חלק הרצון והשמחה במצווה. אך כאשר הוא עצמו גדל

מרמזי אמן בפרשה

רזי אמונים

'אמן' ו'מילה' תלויות זו בזו

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב ב)

בגמרא (סנהדרין קי ב) מובא: "קטן מאימתי בא לעולם הבא? רבי נחמן בר יצחק אמר: משעה שנימול... תנא משום רבי מאיר: משעה שיאמר אמן". מדברי הגמרא עולה שמצוות עניית אמן שקולה כמצוות המילה. ואכן כך הוא, שהרי את שתיקן ירשנו מאברהם אבינו עליו השלום; אברהם היה הראשון שהצטווה על המילה, ואף נוסח ברכתה הוא: "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", ומאידך היה הוא ראש המאמינים - והרי 'אמן' והאמונה חד הם (ורבנו בחיי שמות יד לא). נמצא שכדי להיקרא 'זרע אברהם' יש להקפיד על שתי מצוות אלו שהן משלימות זו את זו, וסימנך: 'המילה' (עם הכולל) בגימטריה 'אמן'.

הרב יעקב דב מרדושוטין י"ד 'בני אמונים'

בנים - בלא זכות

"דבר אל בני ישראל לאמר אשה פי תזריע וילדה זכר" (יב ב)

דרש רבי אליהו הורושובסקי רבה של דרוהוביץ:

ראשי התיבות: "לאמר אשה פי תזריע וילדה זכר" הם: 'לא זכות' ללמדך כי המבקש להפקד בבנים, לא יזכר בתפילתו את זכויותיו ואת מעשיו הטובים, אלא יבקש מה' מתנת חנים, וכך יזכה שתקובל תפילתו.

אזור אליה'

'חופה' לפני 'מעשים טובים' - הכיצד?

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב ב)

"תנו רבנן המל אומר: 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה'. אבי הבן אומר: 'אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו'. העומדים אומרים: 'כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים'..." (שבת קלז ב).

תמיהה ידועה היא: מפני מה הוזכרה 'חופה' לפני 'מעשים טובים', הלא במצוות ומעשים טובים מתחייב הבן בהיותו בן שלוש עשרה, ואילו זמן החופה הוא מגיל שמונה עשרה (אבות ה כא)?

כמה תירוצים ניתנו לכך:

א. ה'אבודרהם' ביאר: הן אמת שמתחייב הבן במצוות ובמעשים טובים בגיל שלוש עשרה, אולם בדיני שמיים אין עונשים אותו עד הגיעו לגיל עשרים (ראה שבת פט ב) - לאחר זמן הכניסה לחופה.

ב. ב'כתב סופר' פירש זאת על פי מאמר חכמינו זיכרונם לברכה (כתובות עב א): "איזו הן מעשה ידיו של אדם? הוי אומר: בניו ובנותיו". ועל כך אנו מברכים את הרך הנוולד, שלאחר שייכנס לחופה, יזכה במהרה למעשים טובים - לבנים ולבנות ההולכים בדרך טובה.

ג. בעל 'חשק שלמה' תירץ באופן מיוחד, כי הקדימו חופה למצוות, ללמדך כי מוטב לאדם להכניס את בנו לחופה מוקדם ככל האפשר, אף טרם הגיעו לעול מצוות. סיפר ה'חשק שלמה' כי אחיו הגאון רבי בצלאל הכהן מוילנא התפרסם כבר מילדותו כעילוי מופלא, עד שאחד הגבירים הגדולים שחשק בו מאוד לקחו לחתן בהיותו אך בן אחת עשרה שנים. בדרך צחות אמר אז אביו רבי ישראל משה, כי על כך מברכים את התינוק: ש'יכנס לתורה' ויצליח בה כל כך, עד שיכניסוהו 'לחופה' בטרם יגיע לגיל 'מעשים טובים'.

'אבודרהם' ברכת המילה: 'כתב סופר' נה"ת בהקדמת 'אהל לאה': 'בני שלמה' בהקדמה; שם סי' י

'משכרת כפולה' על ברית המילה

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב ב)

"וביום השמיני ימול" - אין כתיב שם שיוציא הוצאות

החודש אשר ישועות בו מקיפות

"במי הקדוש ברוך הוא נפרע להן לישראל מאומות העולם, בבני אדם שהן משכימין ומעריבין לבית הכנסת ולבית המדרש ועונין אמן, ומברכין את הקדוש ברוך הוא באמן".

'תנא דבי אליהו' רבא יא



ברכות השחר: בקול בכונה בחברותא.



ברכת המזון - ברכת 'בונה ירושלים' (ג)

ועל הבית הגדול והקדוש

בפתיחה לברכה זו הובא דברי היצ"ץ המבאר את העובדה שאנו מבקשים רחמים על בית המקדש, אף שאין זו הדרך לבקש על דבר שכלה ואינו, משום שבית המקדש עודנו קיים אף בזמן הזה, אלא מהותו נסתרת מעינינו.

וכך הובא בזוהר הקדוש (פקודי דמ ב):

חלילה לומר ששלטו הגויים על אבני ציון וירושלים ושרפו אותן, אלא את כולן גזז הקדוש ברוך הוא, ולא נאבד מהן אחד. וכשיחזרו הקדוש ברוך הוא ועימדין את ירושלים על מקומה, אזי אותן אבנים ראשונות יחזרו למקומן ולמעמדן.

עוד דרשו בזוהר הקדוש (בשלח נה ב) על הפסוק (ישעיה נה ח): "קול צפצפה נשא קול יחדו יגנון כי עין בעין יראו פסוהי ציון" - מי הם 'צופי'?

הם אלו שמצפים אימתי ירחם הקדוש ברוך הוא ויבנה את ביתו. ולא אמר הכתוב 'נשא קול' - בלשון עתיד, אלא 'נשא קול', ללמד, שכל מי שהרים קולו בבכי על חורבן בית ה' בגלות, זוכה שיקיים בו: "כי עין בעין יראו פסוהי ציון".

הזמנות נאותה לעורר צער זה ניתנת לנו בברכת המזון, בבקשת: "ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עלינו", וכפי שכתב ב"סוד ושורש העבודה" (שער ז פ"ט): "ובתיבות: 'ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עלינו', כינס צער גדול בלבד: עד מתי בית מקדשנו ותפארתנו יהיה לחרבה, ומתי יבנה שנוכל להקריב בו את קרבנות חובותנו בכדי שיבא מזה נחת רוח ליצרנו".

גדולה הנובעת מהקדושה

יש להבין, מפני מה מכנים אנו את בית המקדש 'גדול' הלא בוודאי קיימים בתים גדולים ממנו? הגאון רבי יוסף בנימין שמעוניץ זצ"ל מגדולי ירושלים, הסביר: בשונה מבתים אחרים שגודלם נמדד במידותיהם, התייחד בית המקדש בכך שהכיל את כל הבאים בעשריו. כפי שהובא במשנה (אבות ה ה) שעל אף שבני ישראל היו עומדים בו בצפיפות רבה, כשהיו משתחוים היה בניהם רווח. עובדה זו נבעה מכוח הקדושה היתירה ששרתה בו, ולכן אנו כורכים בבקשה על המקדש את התארים: "הבית הגדול והקדוש" כאחד (ימין יוסף ע"פ דס).

עוד יש לבאר, כי גדולתו וקדושתו של בית המקדש הייתה מחמת "שנקרא שמך עלינו". שכן תואר 'גדול וקדוש' הוא תואר מיוחד לשמו יתברך, וכפי שאנו אומרים בקדיש: "יתגדל ויתקדש שמיא רבא", וכן בתפילות המועדים: "ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת", ועוד.

משמעות התואר 'גדול' בייחס לשמו יתברך הוא - 'מטיב' (רש"י דברים ג ד), 'לפיקד' משמעותו הוא - נבדל ומופרש מאיתנו (רש"י ויקרא יט ב). תכונות אלו ניכרו היטב בבית המקדש: 'גדול' - שדרו הושפעה טובה לכל העולם, ו'קדוש' - בניסים המופלאים שהתרחשו בו דבר יום ביומו, שבהם ניכרה לעין כול השגחתו יתברך ושלטתו המוחלטת על הטבע. וכיוון שהתפיסה המיוחדת בחלקי 'הגדול' וה'קדוש' שבשמו יתברך התקיימה במיוחד בבית המקדש, לפיכך הסמיכו את התואר: "הבית הגדול והקדוש" לתואר: "שנקרא שמך עלינו" (שנכתב לבני 'גדול' גולדוורס) ברכת המזון).

ביאור נוסף למילים "שנקרא שמך עלינו", ניתן להסביר על פי דברי הגמרא כי קיימים שלושה שנקראו בשמו של הקדוש ברוך הוא, והאחד מהם היא ירושלים. והנה, בזוהר הקדוש (זוהר חדש בראשית ז א) הובא שאין הקדוש ברוך הוא משרה את שמו הגדול על דבר שעתידי להיפסד ולהיאבד. יש לומר כי לפיכך אנו מציינים כאן: "ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עלינו", כי היות שירושלים והמקדש נקראו בשמך, בוודאי

שלא יאבדו מאיתנו, ומבקשים אנו אפוא כי יחזרו אלו ויתגלו אלינו ברחמים (הגש"פ 'פתי' שבע רצון).

אבינו רענו - רוענו

התיבות: "אלוקינו, אבינו" הן תארים לבורא יתברך, ואילו: "פרנסנו, כלכלנו..." הן בקשות. לגבי התיבות "רענו, זוננו" הביא הדרכי משה (או"ח קפח ו) שתי דעות: הראשונה - שאלו הן בקשות שמשמעותן: 'רעה' אותנו [כרועה עדרו] ו'זון' אותנו, והשנייה - שהן תארים לשמו יתברך - ולדעה זו יש לגרוס "רוענו" כלשון הכתוב (תהלים כג א): "ה' רעי לא אֶחָסֵר".

הט"ז (שם ס"ח ז) נקט כדעה ש'רענו, זוננו' הם תארים, וביאר כי תארים אלו מקבילים לבקשות שאחריהם: "פרנסנו וכלכלנו", כלומר: 'רענו' - אנו מאמינים ביכולת שיש בידך יתברך לספק לנו את המזון הבסיסי וההכרחי, כאב המחיב לספק לבנו מזונות כדי חייו, 'זוננו' - אנו כן מאמינים שבידך היכולת לספק לנו אף את המותרות הנחוצים לנו כדי לחיות בהרמוניה, כפירות וכדו' ומתוך כך אנו מבקשים: "פרנסנו" - בצרכים ההכרחיים, "וכלכלנו" - במותרות.

בפרי מגדים' (במשב"ט שם) ציין כי לדברי הט"ז יתפרש הכתוב: "ה' רעי לא אֶחָסֵר", שאם ה' יספק לי את מזונותי כאב וכרועה - בצמצום וללא מותרות, אזי אהיה בטוח כי לא יחסר מחלקי לעולם הבא, וכלשון התנא (אבות ו ד): "כך היא דרכה של תורה; פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה... ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא".

ביאור נאמן' (שם אות לו) תמה על פירוש זה, כיצד ייתכן שתיתנו לנו במטבע הברכה לבקש על מותרות, והלאו מצינו בכמה וכמה מקומות בדברי חכמינו זיכרונם לברכה שגינו את בקשת המותרות? ויתר כי בוודאי אין כוונתנו לבקש על מותרות לצורכי היום-יום, אלא לצורך סעודות שבת ויום טוב שמצווה להתענג בהן.

נוסח מיוחד לברכת המזון של שבת

לאור האמור לעיל, ב'שולחן ערוך הרב' (פסקי הסידור, ברכת המזון, ע"פ דברי הירושלמי שבת טו א) פסק, שבכל ימות השבוע יש לגרוס 'רענו' - בלשון בקשה, ובשבת שאין מבקשים על צרכים אישיים, יש לגרוס 'רוענו' - בלשון תואר.

לשיטה זו תמה הרבי בעל 'שפע חיים' מצאנו, מפני מה אין משנים בשבת אף את הבקשה: "פרנסנו וכלכלנו", ל: "מפרנסנו ומכלכלנו" וביאר זאת על פי דברי החזו"ח מלובלין, בביאור הכתוב (משלי יב): "בִּפְתָּח ה' הָיָא תַּעֲשִׂי וְלֹא יוֹסֵף עֲצָב עֲפָה", כי השפע הרוחני הנידון מן השמיים מלא אף בכל טוב גשמי, וכשנמשך השפע ממקום גבוה, באה ההשפעה הגשמית יחד עם ההשפעה הרוחנית. וכפי שהיה מעשה ב'דברי חיים' מצאנו ז"ע, שפעם נכנס אליו אדם ופתקה בידו, מבלי שכתב בה כל בקשה על צרכיו הגשמיים. שאלו ה'דברי חיים': "מדוע לא ציינת בקשת פרנסה, הלא פרנסה כוללת בתוכה הכול, אף רוחניות?" ויש לבאר את כוונתו כאמור, שפרנסה הבאה ממקור הקדושה כוללת בתוכה גם את הצרכים הרוחניים הנוגעים לנשמה. לפי זה מובן שעל המזונות אכן אין ראוי לבקש בשבת, כי מזונות מגיעים מעולם העשייה הנמוך והם גשמיים בלבד, אולם על הפרנסה הבאה ממקום גבוה מותר לבקש בשבת, כיוון שהיא כוללת בתוכה גם קדושה ויראת שמיים (שפע חיים - רעוא דרעיון, תולדות מאמר ב').

להקדים 'רופא כל בשר' למכה

הראוי, אולם ככל שחלפו הדקות החלו רגשות אכזבה והחמצה לפעום בלבי. רק לאחר כמחצית שעה נוספת הגיעה אלי הישועה. רכב מסחרי עצר לידו, ונהגה, אדם בעל חזות חרדית מובהקת, הזמין במאור פנים לעלות לרכב. ר' יוסף עלה מבלי לשאול שאלות, אולם שמחתו התרבתה כששמע שיעד הנסיעה של מיטיבו הוא בני ברק. כעת הבין כי לא הפסיד דבר כתוצאה מהמצווה, אולם ההפתעה הגדולה ציפתה לו בהמשך.

הרכב התקדם במהירות לכיוון בני ברק, אולם לפתע, באמצע כביש אשדוד-תל אביב, נאלץ להאט את מהירותו בעקבות עומס תנועה ארוך שהודחל לפניו. נהג אחד הרכבים שלצידם התנדב להסביר להם לשאלתם כי תאונה קשה התרחשה בהמשך הדרך.

"יש כמה פצועים בדרגות שונות", הוסיף הנהג החביב, ולא הבין מפני מה נדרך לפתע בן שיחו; מסתבר כי נהג הרכב שבו נסע ר' יוסף שימש ככוון באחד מארגוני ההצלה. הוא לא היה בתפקיד באותה שעה, אולם משמעת על התאונה מיהר להתכופף אל מתחת למושב, הפעיל מכשיר קשר שהיה קבוע שם ויצר קשר עם מוקד ההצלה.

בשיחתו עם המוקד התברר לו כי טרם סיימו לפנות את הפצועים ונוכחותו במקום התאונה נצרכת. משכך מיהר לשלף מקדמת הרכב את פנס החירום, הניחו על גג הרכב ופנה לעבר שולי הדרך. שם פתח במסעיה מהירה, ולאחר דקות מספר הגיע למקום התאונה ומיהר לרדת מהרכב, תוך שהוא נוטל בידיו תיק גדול ממדים מהמושב האחורי ורוץ במהירות לעבר הפצועים הזקוקים לעזרה.

ר' יוסף ירד בעקבותיו, מתוך מחשבה שאולי יוכל גם הוא לסייע לאי מי מהזקוקים לעזרה. כשהגיע למקום התאונה הביט סביבו, ועיניו הבחינו בשני בחורי 'ישיבות היושבים בשולי הדרך' כשמבט מבוהל וכאוב בעיניהם.

כשהתקרב ר' יוסף קמעה לעברם, בקושי הצליח לחנוק את קריאת הבהלה שפרצה מפיו... היו אלו לא אחרים משניים מבין שלושת הבחורים שהמתינו עמו בטרמפיאדה שעה קלה קודם לכן.

הם סיפרו לו בכאב כי הרכב שבו נסעו התהפך. הנהג, עם חברם שישב לצדו, נפצעו באורח קשה, ואילו הם יצאו בפציעות קלות.

לר' יוסף לא נותר אלא להשתתף בצערם ובד בבד להודות לה' על רוב רחמיו וחסדיו, ועל שסייע בידו לעמוד בקבלה שקיבל על עצמו, מה שבדיעבד התברר כדבר שהביא להצלתו.

"דבקתן במצווה היא שהצילה אותך", דמעו עיניו של הרב פינקוס זצ"ל כששמע מתלמידו את סיפורו, "הפרקליט שנבאר כתוצאה מכך הוא שהמליץ עליך טוב במרומים להצילך ולשמורך מלך רע, ומשמיים זיכך גם לראות זאת בחוש..."

ד"ר ע"פ החיים ח"ג עמ' 511